

18

Radio, 23 Ianuarie 1933

RADIODIFUZIUNEA București

S'a emis și plătit azi 13. I. 1933 ora 17⁰⁰

Conferința D-lui Prof. C. Kiriloseu

despre CE A FOST UNIREA ?

Casier, Guaway.

~~Articolele de documente~~ nu pot fi pentru popoare

numai prilejuri de bucurie. Ele trebuie să fie ca acele popasuri în care călătorul, care are un drum greu de făcut, își aruncă privirea înapoi și, în prețuirea etapelor grele pe care a putut să le străbata, a primejdiiilor pe care a știut să le ocolească, a rezistențelor pe care a izbutit să le înfrângă, găsește prilej de învățatură și de îmbărbătare pentru ostenețile ce-l mai așteaptă.

Pomenirea acelor zile de frământări, de nobile năzuințe și de realizări ferice, este o datorie a cetățeanului, cu deosebire a tânărului, care aparține altei generații decât a faptătorului. Ea este și necesară, pentru a-l ^{înradăcina} ~~în~~ țărâna de țară și de trecutul ei, pentru a sădi în inima lui acel fond de optimism, de încredere în puterile lui proprii, ca și în ale colectivității din care face parte, condiție neapărată pentru conservarea și propagarea națională.

Iată de ce nu s'ar putea trece peste prilejul de a face, în zile care an, să retrădească în sufletul fiecărui tânăr vâstar al României de astăzi, marile și covârșitor de importantele evenimente ale Unirii, împrejurările ce le-au determinat, chipul cum s'au săvârșit.

Nu-i ușoară această sarcină. Explicația acestei greutăți ar părea -poate- paradoxală: ea vine de acolo că evenimentele pe care îmi propun să ^{comentez} ~~le~~ ~~prezent~~, sunt lucruri ~~deosezite~~ devenite chiar banale, prin cunoașterea lor de către toată lumea.

Intr'adevăr, unirea neamului românesc într'un singur stat

..|..

politie, se descompune în două evenimente istorice, distanțate prin exact 60 de ani. Unul din aceste două evenimente este de dată cu totul recentă: ti serbăm ^{măine} ~~astăzi~~ 13 ani de existență. Petrecut sub ochii noștri, ai tuturor, ce lucruri necunoscute s'ar putea spune, care să intereseze pe cei ce au trăit și îngiși evenimentul? Cealaltă, unirea cea veche, s'a petrecut acum 73 de ani; contrariu celei noui, se poate spune cu siguranță că sunt foarte rari astăzi supraviețuitorii ei. Dar ea a intrat adânc în patrimoniul istoric al neamului nostru. Care e Românul, care a trecut pe băncile școalei, să nu cunoască fazele desfășurării ei și faptele?

Si totuși, încercarea mea de a ^{vorbi despre} ~~prezenta~~ lucruri știute, nu e prisoselnică. În fiecare an, creștinul ascultă, în zilele sfinte, povestea, cunoscută pe de rost, a patimilor Mântuitorului, a învierii lui, și, de câte ori e ascultă, ea deșteaptă în suflete un sentiment de datorie, de evlavie și de îmbărbătare. Oredința se întărește și puterea sufletului crește.

La ascultarea poveștii zilelor sfinte din Evanghelia neamului, de atâtea ori ascultă, citită, și uneori chiar trăită, Românul să-și oțelească sufletul și să-și aducă aminte mareu că este o datorie supremă să se arate vrednic de moștenirea supremă pe care t-au lăsat-o generația de bărbați luminați și patrioți, cari au pregătit zilele învierii acestui neam.

xx
xx xx

Oricine a răsfoit paginile istoriei neamului românesc, dacă e înzestrat cu cât de puțin spirit iscoditor, nu se poate să nu-și fi pus întrebarea: de ce unitatea neamului românesc să se fi săvârșit atât de târziu? Curiozitatea devine și mai mare, dacă chestiunea se pune numai pentru cele două principate, care au avut o viață oarecum liberă. Cum a fost cu puțință ca două țări surori

și vecine, locuite de unul și același popor, vorbind aceeași limbă, cu aceleași interese, cu aceleași tradiții și datini, să viețuiască timp de veacuri despărțite, deseori în dugmănte, când unirea lor era atât de ușoară și atât de folositoare pentru amândouă?

Privind chestiunea mai de aproape, credem că am putea stabili că unirea popoarelor surori, toate despărțite pe arena istoriei, atârând de realizarea unor anumite condițiuni.

Ele sunt următoarele:

1/ O ideologie, apărută în mințile gânditoare ale națiunii, în sufletul intelectualității ei, ideologie născută din tradiție, din evoluția istorică, din conștiința -devenită convingere- a intereselor ei.

2/ Adoptarea acestei ideologii de paturile mai întinse și mai profunde ale națiunii, până ce ea ajunge să constituie un substrat, o temelie a manifestărilor acestui popor. Atunci, ideea s'a convertit într'un ideal național, care devine parte integrantă a sufletului poporului, capătă influență hotărâtoare în sistemul lui de educație și polarizează înspre el toate preocupările și acțiunile lui.

3/ Concursul factorilor din afara poporului considerat. Popoarele nu trăiesc izolate și deslegarea problemelor vieții lor nu se găsește numai prin raportarea la singuratecele lor interese, ci stă sub înrâurirea vieții și intereselor altor popoare. Trebuie deci ca politica de realizare a acestui ideal să fie integrată în interesele unui popor puternic, sau mai bine a unui grup ori constelații ~~de~~ popoare străine, care, din interesul reciprocității, să-i asigure concursul. O idee de felul acestei găsește totdeauna și adversari hotărâți, născuți din conjonc^{ture}țiile de tot felul ale vieții internaționale și această împrejurare atrage riscuri, primejdii. Constelația amică asigură națiunii câtăva vreme protecție și adăpost, la umbra căreia se întărește sentimentul și se pregătește forța necesară realizării idealului;

când va sosi momentul decisiv, ea îi va da concursul cel mai activ pentru realizarea acestui ideal.

4/ Un eveniment important, care să sdruncine echilibrul statului al popoarelor. Popoarele mari sunt conservatoare. Din instinct, sau din egoism, ele sunt dușmane transformărilor. Frământările popoarelor mici nu îi sunt pe plac, decât întrucât sunt instrumentele propriului lor joc politic. Un război, declarat brusc, din pricină neașteptată, sau pus la cale în chip ascuns de mult, rupe echilibrul păstrat cu grijă. Atunci, popoarele slabe -cum sunt aproape toate cele ce tind spre unire- se precipită în acțiune, pun în mișcare jocul alianțelor și găsesc mijlocul de a-și realiza țelurile dorite.

În trecutul depărtat al țărilor române n'a existat o ideologie a Unirii. Concepțiile politice ale timpurilor, gradul de cultură a poporului, chiar a conducătorilor lui fruntași, erau departe de a îngădui admiterea acestei idei. Cele două state române erau creațiuni ale dinastiilor lor. Ideea dinastică era puternic înrădăcinată în sușuri: țara era oarecum moșia și dreptul domnitorului. În jurul fiecărui tron și a domnitorului ce-l ocupa, se forma o tradiție și o conștiință de țară, care se diferenția tot mai mult ^{de} țara ^{ur} soră. Chiar când cele două țări se războiau pentru tot felul de pricini, niciodată domnitorul învingător nu s'a gândit să-și păstreze pentru sine țara învinsă, din care isbutise să alunge pe domnitorul rival, ci se mulțumea să însoacănească în tron pe un prieten, ori un devotat, care să-i slujească interesele.

Înălțea, cu Ardealul supus stăpânirii străine, domnitorii Munteniei și Moldovei aveau numai legături religioase și legături de feude. Nu există nici un contact politic cu Români de peste munți. Ba dimpotrivă, găsim legături mai strânse ale Voievozilor români cu Secuții, populația ungurească vecină cu hotarul; din ei fși recrutasu adesea domnitorii români, ostentii.

..|..

Dealtfel trebuie să recunoaștem că principiul naționalităților, sub forma lui de astăzi, era necunoscut pe acele vremuri, și la celelalte popoare europene.

Comunitatea religioasă, manifestată în deosebi printr-o literatură religioasă comună, era singurul element care întreține și sporește sentimentul de unitate românească. Este curios de constatat că epoca Fanarioților, prin strămutările dese ale aceluiași domnitori între cele două țări și prin legăturile de înrudire care se contractau între familiile boeresti ce urmau pe domn în strămutările lui, au început să stabilească o apropiere, întărită prin noi forme administrative, comune. În același timp au influențat și ocupațiile rusești. Idei de ^{reunire} ~~unire~~ ale principatelor române, au început să încolțească în gândul câte unui ambasador dela Constantinopol, sau a câte unui general străin care avea contact de război cu țara.

Abia în secolul XIX a început să se manifeste curentul nou, care însuflețește clasa intelectuală boerescă. Noțiunea de român suplantează pe acelea de Muntean și Moldovean. Contactul cu Apusul luminaț, în special cu Parisul, ^{focul de idei, generație} apăsă descălecare dascălilor ardeleni, alături cu ideea latinității pe care o importaseră de la Roma, întărește curentul. Revoluția dela 1848 are răsunet și în țările române și are îmbracă forma adaptată idealului local: alături de formula romantică a libertății, se pronunță tot mai puternic acela al unității neamului. Ideea intră însă în cadrul realităților practice, ^{numai} atunci când se încadrează complet în principiul naționalităților, proclamat ca program politic al puterilor împărat al Francezilor, Napoleon III.

Războiul Crimeei a fost evenimentul determinant, care a răsturnat echilibrul consimțit din sud-estul european. Ca urmare a înfrângerii Rusiei, și a prestigiului sporit al Franței, țările române au câștigat ^{doar} o quasi-autonomie. Voința dărsă a Românilor a

săvârșit restul. Proclamarea Unirii celor două principate, din ^{de România înșiși} 1859, a fost un act de forțare a tutelei europene, îndeplinită sub prulirea mustrătoare și a vocii protestatoare, dar cu ajutorul mânei mângâietoare a Franței.

Europa a luat act de acest eveniment excepțional și, fără să-i dea o confirmare expresă, l-a recunoscut ca fapt împlinit.

xx xx

Unirea vechilor principate nu putea fi decât un episod ^{în} al Unirii celei mari și definitive. Instinctiv, neamul românesc, a doua și după unirea principatelor, și-a întors ochii peste hotarele comune, spre pământul unde viețuiau frații sub stăpânirea unui puternic stat străin. Procesul de evoluție spre cea de a doua unire se îndeplinește ^{ea} în mod natural. ^{cau} O națiune nu poate rămâne împărțită în două jumătăți contiguate, trăind separat, în două state deosebite.

Experiența istorică a arătat că, ori de câte ori o parte a unui popor se liberează de un jug politic și devine un stat național, el exercită o atracție deosebită asupra fracțiunii sau a fracțiunilor supuse încă dominațiilor străine. Istoria modernă și contemporană este dominată de aceste eforturi pentru constituirea de state unitare: Germania, Italia, Jugoslavia, sunt ^{filiale} convingătoare. România, eștă de sub jugul turcesc și constituită într'un stat ce cuprindea numai o jumătate a poporului românesc, trebuia să sufere legea generală.

Acest rezultat se putea obține pe două căi:

1/ Regatul român se alipă Românilor din Austroungaria, intrând într'o mare federație care ar fi înlocuit dualismul austro-ungar. Ar fi fost aplicarea concepției aceluși Gross-Oesterreich exprimat atât de documentat de Aurel Popovici și adoptat de arhiducele Franz Ferdinand, dar înmormântat odată cu uciderea acestuia

..|..

la Serajevo. Ideea era împărtășită chiar de unii bărbați politici români. Ea întâmpla însă cea mai violentă opoziție din partea Ungurilor, care își dădeau seama că, față de superioritatea numerică a Românilor, importanța lor ^{proprie} în această combinație ar fi scăzut considerabil.

2) Transilvania și celelalte provincii române se alipesc regiunii române independente. Aceasta rămânea singura soluție, în cazul când cea dintâi era irealizabilă. Dar ea nu era posibilă decât fiind impusă cu forța și era legată de desmembrarea monarhiei austro-ungare. Fatalmente România trebuia să se găsească, în caz de conflict european, de partea opusă Austro-ungariei. Era singura cale pentru realizarea unității depline a Românilor.

Fatalitatea istorică ne-a împins pe această cale cu o inexorabilă necesitate. Idealul național român, corespunde nu numai interesului particular românesc, dar se integrează într-o evoluție politică normală a formației politice a statelor europene. Din această cauză tratatul ce ne lega cu puterile centrale ale Europei, născut din treburile statice ale politicii bătrânului continent, n'a mai avut nici o valoare și s'a prăbușit, atunci când ^{această politica} ~~ea~~ a intrat în faza dinamică. Idealul național românesc s'a găsit încadrat, nu numai în politica de liberă dezvoltare a statelor, preconizată de statele ce constituiau Antanta europeană, dar mai ales în formula autodeterminării, exprimată cu fanatism mistic de Wilson, marele arbitru care, ^{punând} ~~având~~ capăt marelui război mondial, ^{avea glas hotărâtor și le dictarea condițiilor păcii.}

Datoria generației de astăzi este ca să fie pătrunsă de dreptatea cauzei care a condus generațiile ^{înaintese} ~~care au precedat~~ la izbândă, dar în același timp și de faptul că marile prefaceri istorice nu se săvârșesc cu fatalitatea mecanică a revoluțiilor cosmice, ci au totdeauna trebuință să fie puse în mișcare prin energia sufletului, minții și brațelor omenești. ~~Și~~ ^{Că} aceleași forțe, care crează împrejurările noi, sunt necesare și pentru menținerea lor. Și aceasta este porunca timpului de astăzi, ^{pe care trebuie s'o asculte în primul rând} ~~pe care trebuie s'o asculte~~ în primul rând timorul solar.